

Житије Методијево

[Непознати писац (IX век), Из књиге: "Ћирило и Методије - житија, службе, канони, похвале", Српска књижевна задруга, Београд, 1964.]

Бог благи и свемогући[1] створио је од небитија у битије[2] све ствари, видљиве и невидљиве, и украсио то свом лепотом, па онај ко буде о њој у својој свести барем понешто размишљао, моћи ће донекле разумети и упознати Онога који је саздао таква дела дивна и многа. Јер, према размишљању о величини и лепоти творевина може се спознати и родитељ њихов[3], кога анђели опевају трисветим гласовима, а сви правоверни славимо у светој Тројици, тј. у Оцу и Сину и Светом духу, која је трима хипостатима, што би се могло рећи у три лица, а у једном божанству.

Пре, наиме, свакога часа и доби и времена, више свакога ума и смисла нетварног отац сам је родио сина, као што рече Премудрост: "Пре свих брегова рађа мене".[4] И у јеванђељу рече пречистим устима сама Божија Реч, која се оваплотила у последње време[5] нашега ради спасења: "Ја сам у Оцу, а Отац је у мени".[6] Од истога Оца и Свети дух излази, као што рече сам Син Божијим гласом: "Дух истине који од Оца

излази."[7] Овај Бог сазда сву твар, као што говори Давид: "Речју Господњом небеса се утврдише и Духом уста Његових сва моћ њихова, јер тај рече и буду, тај заповеди и изграде се".[8] Испред свега створи човека узевши праха од земље и од себе душу удахнувши животворним дахом,[9] и разум речи и самовласт даде, па уведе у Рај, заповед му заповедивши за кушњу да, ако је сачува остаће бесмртан, ако ли преступи, смрћу ће умрети по својој вољи, а не због Божије одлуке.

А када је ђаво угледао човека толико часта и уздигнута на оно место[10] са којег он због своје охолости паде, наведе га да преступи заповед. И Бог из раја изгна човека и на смрт осуди. И отада почео је нечастиви искушавати и саблажњавати многим пакостима[11] човечији род.

Али Бог по великој милости и љубави није коначно напустио човека, него у свако доба и време изабирао је мужеве и јављао људима дела њихова и подвиг да би угледајући се на њих сви ка добру тежили.

Тако је био Енох, који се први усуди призивати име Господње.[12] Потом, пак, Енох, угодивши Богу, би пренесен к њему. Ној се показао праведним у своме роду,[13] те је избегао од потопа у своме ковчегу да би се опет земља

напунила тварју Божијом и украсила.[14] Аврам после поделе племена, када су сви залутали, познаде Бога и би назван другом Његовим и прими обећање: "У твоме семену ће бити благословљени сви народи".[15] Исак, као што је Христос, на гору би доведен за жртву. Јаков идоле тастове уништи,[16] те виде лествице од земље до небеса са анђелима Божијима који су по њој узлазили и силазили,[17] па благосиљајући синове своје о Христу пророкова.[18] Јосиф у Египту народ прехрани и Божијим се покаже. Јова австидијскога, као праведна, истинита и непорочна[20] приказују књиге: искушење примивши и претрпевши, би благословен од Бога.[21] Мојсије са Ароном међу свештеницима Божијим[22] би назван богом фараона[23] и казни Египат мукама и Божије људе изведе, дању облаком светлим, а ноћу ступом огњеним[24], и расцепи море и прођу по суху[25], а Египћане потопи, и у безводној пустињи[26] људе напоји водом и хлебом анђеоским[27] насити и птицама, и говоривши са Богом, лице у лице, колико је могуће човеку са Богом говорити,[28] закон људима даде Божијим прстом написан.[29] Исус Навин људима Божијим земљу подели победивши противнике. Судије су такође многе победе извојевале. А Самуил, примивши Божију

милост[30] цара помаза и постави по Господњој речи.[31] У својој кротости[32] Давид постаде пастир људима[33] и песмама Божијим научи. Соломон, мудрост од Бога примивши више од свих људи, састави многе добре поуке са причама, мада их ни сам није у потпуности остварио. Илија, који злобу људску изобличи глађу,[34] и мртва дечака васкрсну,[35] и огањ са небеса речју изнесе и многе попали,[36] и жртве сажеже чудесним огњем, те мрске свештенике поби,[37] узиђе на небо на колима огњеним са коњима,[38] ученику давши двоструку снагу духа.[39] Јелисеј, његов огртач[40] примивши, још већа чудеса створи. Остали пророци, сваки; у своје доба, о дивним стварима што ће да дођу пророковаше. За њима велики Јован, посредник између Старог и Новог закона, постаде крститељ Христов и сведок и проповедник живима као и мртвима. Свети апостоли Петар и Павле са осталим Христовим ученицима, попут муње сав свет прошавши, осветише сву земљу. За овима мученици крвљу својом опраше гнусобу,[41] а наследници светих апостола, покрстивши цара, великим подвигом и трудом незнабоштво уништише. Часни Силвестар[42] са три стотине и осамнаест отаца, уз помоћ великог цара Константина, сакупивши први сабор у Никеји,

Арија[43] победи, прокле њега и јерес његову, коју је он подигао против свете Тројице, као што је некада Аврам са три стотине и осамнаест момака цара потукао и од Мелхиседека, цара Салимска, примио благослов са хлебом и вином, јер је био свештеник Бога Вишњега.[44]

Дамас,[45] пак, и Григорије Богослов са сто и педесет отаца и са великим царем Теодосијем[46] у Цариграду утврдише свети симбол "верујем у јединога Бога", а Македонија[47] одбацише, проклеше њега и његово богохуљење, које је говорио против светог Духа. Келестин и Кирил[48] са две стотине отаца и са другим царем оборише у Ефесу Несторија[49] са свим гадостима које је говорио против Христа. Лав и Анатолије[50] са правоверним царем Маркијаном[51] и са шест стотина и тридесет отаца у Халкидону Јефтихијево[52] безумље и будалаштине проклеше. Виргилије са Богу угодним Јустином[53] и са сто шездесет и пет отаца сазвавши пети сабор истраживши предмет проклеше кривце. Агатон[54] апостолски папа, са две стотине и седамдесет отаца и честитим Константином[55] царем на шестом[56] сабору велика црквена превирања угушише и изгнавши кривце, проклеше их са свима тим ученицима, и то: Теодором Фаранским, Севиром

и Пироном, Киром Александријским, Хоноријем Римским, Макаријем Антиохијским[57] и осталим њиховим присталицама, а хришћанску веру, на истини утемељивши, утврдише.

А после свих ових, Бог милостиви, који хоће да сваки човек буде спасен и да дође до сазнања истине[58] у наше доба ради нашега народа о којем се није био нико никада побринуо, на добро дело покрене нашег учитеља, блаженог Методија, па се нећемо постидети да према врлинама и подвизима поредимо њега са оним Божијим угодницима. Са једнима је, наиме, био раван, а од других мало мањи, а од неких већи, речите престигнувши делом, а трудбенике речју, јер следећи пример свију, на себи је испољавао слику свакога:[59] страх Божији, испуњавање заповеди, телесну чистоту, усрдне молитве и светост, реч снажну и кротку, моћну за непријатеље, а кротку на послушне поуци, срчаност и благост, милосрђе и љубав, страственост и стрпљење, бивајући све за свакога да би све придобио.[60]

Био је, пак, не из простог рода са обе стране, већ веома добра и поштована, из давнине познатог Богу, и цару и целој Солунској области, што се испољавало и у његовој спољашњости. Стога и правници, који су га волели од детињства, са поштовањем су говорили о њему,

док му цар, сазнавши за његову бистрину, није предао на управу словенску кнежевину, а рећи ћу као да је прозрео да ће га послати Словенима за учитеља и првог архиепископа, да би, наиме, упознао све словенске обичаје и да би се на њих помало навикао.

Пошто је провео више година у тој кнежевини и видео многе пусте метеже у животу овоме, премени тежњу к земаљској тами на мисли о небу, јер није хтео часну душу[61] дати у ропство ономе што није вечно. И у погодни час напусти кнежевину и пошавши на Олимп, где бораве свети оци, постриже се, обуче црне ризе и пребивао је у послушности поборе вршећи у потпуности све монашко правило и усрдно читајући књиге.

Дође одређени час и посла цар по Философа, брата његова да иде Хазарима и да га узме са собом у помоћ. Били су, наиме, тамо Жидови који су хришћанску веру веома хулили. Он, пак, рече:

- Спреман сам за хришћанску веру умрети. И није пречуо, већ пошавши, служио је као раб млађему брату и био му је послушан. Овај, пак, молитвом, а Философ речју надјачаше их, те се посрамише. Када су цар и патријарх видели његов добар подвиг на путу к Богу,[62] наговарали су га да би га посветили за

архиепископа на часно место, где је потребан такав муж. А пошто он није пристао, против његове воље поставише га за игумана у манастиру који се зове Полихрон и који је имао доходак од двадесет четири мерице злата, а отаца преко седамдесет било је у њему.

Догоди се тих дана да Растислав, кнез словенски са Сватоплуком послаше из Моравске цару Михаилу поруку са овим речима: "Божијом милошћу здрави смо, и к нама су дошли многи учитељи-хришћани од Влаха и од Грка и од Немаца, учећи нас различито. А ми Словени смо прост пук и немамо никога који би нас упутио на истину и разумно објаснио. Зато, добри господару, пошаљи таква мужа који би нас уредио у свакој правди".

Тада цар Михаилу рече Философу Константину. - Чујеш ли Философе, ове речи? Други овога и учинити не може осим тебе. Дакле, на ти много дарова, и узми брата свога игумана Методија, те иди! Јер обојица сте Солуњани, а Солуњани сви чисто говоре словенски." [63]

Тада нису смела отказати ни Богу, ни цару, по речима светог апостола Петра, који рече: "Бога се бојте, цара поштујте", [64] већ послушавши високу реч, предадоше се молитви заједно са другима који су били истог дуга као и они. И ту откри Бог Философу словенске књиге, и онда

створивши слова и саставивши беседу, крене на пут у Моравску узевши Методија. А овај је опет почео послушно покуравајући се служити Философу и учити са њим. И када су протекле три године вратише се из Моравске научивши ученике.

Када је апостолски намесник[65] сазнао за такве мужеве посла по њих желећи их видети као Анђеле Божије, благослови учење њихово, положивши словенско јеванђеље на олтар светог Петра апостола и посвети блаженога Методија за свештеника. Било је, пак, више других људи који су грдили словенске књиге говорећи да се не достоји ни једноме народу да има слова своја осим Јевреја, Грка и Латина, као што је на Пилатовом натпису који на крсту Господњем написа, - па их апостолски намесник, назвавши пилатовцима и тројезичницима[66] прокле, те нареди једном епископу који је од исте болести боловао[67] да посвети од словенских ученика три попа и два чтеца.

После много дана Философ идући на суд рече Методију, брату својему:

- Ето, брате, била смо обојица у спрегу једну бразду орући и ја на леги падам свој дан[68] завршавајући. А ти много волиш Гору,[69] па немој ради Горе напустити учитељског задатка

својега, јер ћеш њиме још пре бити спасен. Тада Коцељ, обративши се апостолском намеснику, замоли да би њему пустио Методија, блаженога учитеља нашега. И рече апостолски намесник:

- Не само теби јединоме, него и свим овим словенским земљама шаљем га као учитеља од Бога и од светог апостола Петра, првог намесника и кључара царства небескога. И пошаље га написавши ову посланицу: "Хадријан, епископ и раб Божији, Растиславу и Сватоплуку и Коцељу!"

Слава на висини Богу, и на земљи мир, међу људима добра воља.[70] Чусмо о вама духовне ствари, па затим смо и жудели са жељом и молитвом ради вашег спасења, - да је покренуо Господ срца ваша тражити њега и показао вам како не само вером него и добрим делима треба служити Богу; јер је вера без дела мртва[71] и отпадају они који мисле да Бога познају, а делима се од њега одмећу.[72]

Нисте само, наиме, од свога светитељског престола тражили за учитеља, већ. и од благоверног[73] цара Михаила. Тај је послао вама блаженога Философа Константина са братом све док ми не стигосмо. А они када су сазнали да власт апостолског престола досеже до ваших крајева, нису учинили ништа против

канона, него су дошли к нама и донели мошти светог Климента.

Ми, пак пошто смо троструку радост примили, наумисмо након испитивања послати Методија, посветивши њега са ученицима, као нашег сина, у ваше крајеве: мужа, савршена разумом и правоверна, да вас учи као што сте молили проповедајући књиге на вашем језику у потпуности према свему црквеном правилу и са светом мисом, што ће рећи службом и са крштењем, као што је отпочео Философ Константин Божијом благодаћу по молитвама светог Климента. А ако ће и неко други моћи да достојно и правоверно тумачи, нека буде свето и благословено од Бога и од нас и од све католичке и апостолске цркве како би ви што лакше Божије заповеди усвојили.

Само овај једини обичај чувајте да се на миси најпре читају Апостол и Јеванђеље на римском, а онда на словенском да би се испунила реч Писма: "Да прослављају Господа сви народи"[74] и на другом месту: Сви ће јављати на различитим језицима величанство Божије као што ће им дати свети Дух да одговарају.[75]

Ако пак, неко од сакупљених код вас учитеља и оних који чешу уши и који одвраћају од истине на блуд,[76] усуди се и почне вас другачије

саблажњавати грдећи књиге језика вашег, нека буде одбачен не само од причешћа него и од цркве док се не поправи, јер они су вуци, а не овце, па треба да их познајете по њиховим плодовима[77] и да их се чувате.

Ви, пак, децо, љубљена, послушајте науку Божију и не одбаците поуке црквене, па да будете прави поклоници Божији, оца нашег небескога са свима светима. Амин.

Онда га је Коцељ примио са великом чашћу и поново га посла апостолском намеснику са двадесет мужева, племића, да њега њему посвети за епископа у Панонији на престо светог Андроника[78] апостола од седамдесеторице; што се и збило.

Затим, пак, непријатељ који завиди добру[79] и противник истине[80] покрене срце непријатељу моравскога краља против њега, са свима епископима под изговором да: "У нашој области учиш". Он, пак, одговори:

- И ја, ако бих видео да је ваша, отишао бих одавде, али она је светог Петра. Доиста, ако ви грамжљивости ради и лакомости за старим границама поступате противно канонима и забрањујете науку Божију, пазите се да вам не би, кад кушате железну гору коштаним теменом пробити, - мозак ваш процурио.

Одговорише му у јарости овако:

- Зло ћеш проћи.

Одговори он:

- Истину говорим пред царевима и не стидим се,[81] а ви, пак, чините према мени како вас је воља. Јер нисам бољи од оних који су правду говорећи у многим мукама живот овај изгубили. А када су многе речи пале, те се није могло њему противречити, рече краљ молећиво:

- Оставите на миру мога Методија, јер се већ као код пећи озноји.

Рече он:

- Да, господару. Једном људи сretoше ознојена философа и рекоше му:

- Зашто се знојиш? А он њима:

- Са грубијанима се препирах!

Пошто је због те речи дошло до сукоба, разиђоше се, а њега послаше у Швапску и држали су га две и по године.

Допре глас о томе до апостолског намесника, и када је сазнао, посла проклетство на њих са забраном да певају мисе, тј. службе сви краљевски епископи док га држе у затвору. И тада га пустише рекавши Коцељу:

- Ако овога будеш имао код себе, нећеш проћи добро са нама.[82]

Али они не избегаше суда светог Петра, јер четири[83] епископа од њих умреше.

Догоди се тада да Морављани, увидевши да

немачки попови који су живели код њих нису се њима приближавали, већ су роварили против њих, протераше их све и обратише се апостолском намеснику:

- Будући да су и раније оци наши од светог Петра крштење примили, то дај нам Методија за рхиепископа и учитеља.

И онда га је апостолски намесник послао,[84] те кнез Сватоплук са свима Морављанима прими га и повери му све цркве и свештенство по свим градовима и од тога дана веома поче да расте наука Божија и свештенство да се множи у свим градовима и незнабошци да верују у истинитог Бога одричући се својих будалаштина. А са тиме почела је Моравска држава да се шири на све стране и непријатеље своје да побеђује и то одлучно као што и ти сами увек причају.

Била је у њему благодат пророчанства тако да су се збивала многа прорицања његова, од којих ћемо једно или два испричати,

Незнабожачки кнез веома моћан са седиштем на Висли ругаше се хришћанима и чинише пакости. Пославши Методија к њему рече:

- Добро би било теби, сине, да се својом вољом крстиш на својој земљи, а да не будеш као заробљеник силом покрштен у туђој земљи, и сетићеш се мене.

Тако и би.

Некада је опет Сватоплук ратовао са незнабошцима и како ништа није успевао, већ се то отезало, па се приближавала миса, тј. служба[85] на дан светог Петра, посла Методије к њему поруку: "Ако ми обећаш да ћеш на дан светог Петра са својим војницима бити код мене, верујем у Бога да ће ти их убрзо предати". Тако је и било.

Неки друг веома богат и саветник кнежев[86] ожени се са снахом својом тј. јетрвом. И упркос многих прекора, и поука и опомена није их Методије могао раставити. Јер неки други који су се држали као раби Божији тајно су их кварили ласкајући им због имања; па онда изопшти их из цркве и рече:

- Доћи ће час када неће моћи помоћи те улизице, а мојих ћете се речи сетити, али ништа се неће моћи учинити.

Изненада, када их је Бог напустио, паде на њих напаст те се не нађе место њихово, већ као да их је вихор што прах подиже развејао.[87] И много друго слично овоме, што је у причама јасно риказано.

Све то није могао да поднесе стари непријатељ и завидљивац човечијем роду, те подиже против њега неке друге, као Датона и Авирона против Мојсија,[88] једне јавно, а друге потајно, и то оне који болују од иопаторске јереси[89] и слабије

одвраћају ка себи са правога пута говорећи:
Нама је папа дао власт, а овога наређује да
протерамо напоље и учење његово.

Тада они, сакупивши сав народ моравски,
нареде да се пред њима прочита посланица како
би чули о његовом изгнанству. Људи, пак, као
што је обично код човека, сви су туговали и
жалостили се да се њима одузима такав пастир
и учитељ, изузев слабића које је обмана
покретала као ветар лишће. А када су прочитали
књиге апостолског намесника, нађоше
написано:[90] "Брат наш Методије је свет и
правоверан и апостолско дело дела, и у његовим
су рукама од Бога и од апостолског престола све
словенске земље, те ко га прокуне проклет је,[91]
а ко га благослови тај нек је благословљен". И
обрукани разиђоше се као магла срамотно.
Али се ни на томе њихова злоба не заустави,
него рекоше:

- Цар је на њега гневан и ако га нађе да му нема
живота.

Али, милостиви Бог ни у овом није хтео
постидети свога слугу, па је ставио цару на срце
- јер је царево срце вазда у руци Божијој[92] - те
посла к њему овако писмо:

"Часни оче, веома желим да видим тебе. Учини
добро дело, и потруди се до нас да те видимо,
док си на овом свету, и да молитву твоју

примим".

Он је онда сместа пошао онамо, и цар га прими са великом чашћу и радошћу; и пошто је учење његово похвално, задржа од ученика његових попа и ђакона са књигама. И учини све по његовој вољи, све што год је желео, и није се оглушио ни у чему; изљуби га и богато обдари, и опет га отпреми свечано до његовог престола, па тако и патријарх.

Онда је на свим путевима упадао у многе незгоде од нечастивог, у пустим пределима међу разбојнике, а на мору у бурне валове, на рекама у изненадне смртне опасности, тако да се на њему испунише речи апостола: "Погибљи од разбојника, погибљи на мору, погибљи у рекама, погибљи од лажне браће, у мукама и напорима, у честим бдењима, често у глади и жеђи", [93] и другим тегобама које апостол спомиње.

Након тога је одбацио сву вреву живота и бриге своје Богу предао. [94] А најпре од својих ученика одабере два попа, најбоља брзописца, и посади их да преведу што брже цело Свето писмо, осим Макавеја, са грчког језика на словенски, за шест [95] месеци, почев од марта месеца до двадесет и шестог дана месеца октобра. Кад заврши достојну хвалу и славу принесе Богу, који даје такву благодат и успех, те свету тајну жртву [96] са свештенством

узнесавши, прослави дан светог Димитрија[97] јер је пре тога био само Псалтир и Јеванђеље са Апостолом и одабраним црквеним службама[98] заједно са Философом превео. Тада је и номоканон, то јест правило закона, и књиге отаца превео.

Када је стигао у Дунавску област краљу угарскоме, захтеле да га види. И мада су неки говорили и мислили да неће њему умаћи без муке, пође код њега. Овај, пак, као што достоји владару прими га почасно и свечано са весељем, те поразговоривши са њим онако као што доликује таквим мужевима беседе водити, отпусти га са љубављу и целовом уз велике дарове. Рече му:

- Помени ме, часни оче, вазда у светим молитвама твојим.

Тако када је све оптужбе са свих страна отклонио и уста многоречитих[99] запушио[100], ток живота доконча, веру сачува у очекивању праведног венца.[101] Пошто је тако угадио Богу, постаде омиљен.[102] Поче се приближавати час да прими покој од страсти и награду за многе подвиге.[103] Онда су га упитали и рекли:

- Кога сматраш, оче и учитељу часни, међу ученицима твојим да би ти био наследник у

учењу твојему?

А он им показа једнога од истакнутих ученика својих, званог Горазда, рекавши:

- Ово је слободан муж из ваше земље, а добро упућен у латинске књиге, правоверан. Нека на то буде Божија воља и ваша љубав, као што је и моја.

И када се на Цветну недељу сакупио читав народ, он уђе у цркву и изнемогао изговори благослов цару, и кнезу, и свештеницима и свом народу, те рече:

- Пазите на мене, децо, до трећег дана.

Тако и би.

У освит трећег дана још је рекао:

- У твоје руке, Господе, душу моју предајем.[104]

И почине на рукама свештеника шестог дана месеца априла трећег индикта шест хиљада три стотине деведесет и треће године од стварања целог света.

Тада његови ученици ставише га у лес и указавши му достојне почасти, обавише црквену службу на латинском, грчком и словенском и сахранише га у саборној цркви, па се придружи својим оцима,[105] и патријарсима, и пророцима, и апостолима, учитељима и мученицима. Људи, пак, безбројно сабрани народ, пратили су га са свећама оплакујући доброга учитеља и пастира, мушкарци и жене,

мали и велики, богати и сиромаси, слободни и робови, удовице и сироте, туђини и домаћи, немоћни и здрави, сви су пратили онога што је био све свима да би све придобио.[106]

"Ти, пак, са висине, света и честита главо, молитвама својим пази нас који тебе хоћемо, избављај од сваке напасти ученике своје и учење шири, а јереси прогањај да, прожививши овде достојно звања нашега, станемо са тобом, твоје стадо, са десне стране Христа Бога нашега, вечни живот примајући од њега, јер је њему слава и част ва веки векова. Амин."

Житије Методијево - Напомене

1. Придев свемогући је западног порекла, начињен према латинском *omnipotens*; источнословенски је сведржитељ према грчком пантократор.
2. Павлова Римљанима IV 17.
3. Књига премудрости Соломунове XIII 5.
4. Приче Соломунове VIII 25.
5. I Петрова I 20.
6. Јован XIV 11.
7. Јован XV 26.
8. Псалми XXXII 6. 9.

9. I Мојсијева II 7.
10. Прадедовске части.
11. Павлова Ефесцима VI 11.
12. I Мојсијева IV 26.
13. I Мојсијева VI 9. и Сирахова XLIV 16.
14. I Мојсијева II 1.
15. I Мојсијева XXII 8; XXVI 4.
16. I Мојсијева XXXV 2-4.
17. I Мојсијева XXVIII 12.
18. I Мојсијева XLIX 8-12 и 22-26.
19. I Мојсијева XLI 38.
20. Јован I 1.
21. Јован XLII 12.
22. Псалми XCVIII 6.
23. II Мојсијева VII 1.
24. Мојсијева XIII 21. Псалми LXXVII 14.
25. II Мојсијева XIV 29. Псалми LXXVII 13.
26. Псалми LXXVII 17 и 40 и др.
27. Псалми LXXVII 25.
28. II Мојсијева XXXIII 11.
29. II Мојсијева XXXI 18.
30. Сирахова XLVI 16.
31. I књига о царевима VIII 22.
32. I књига Макавеја II 57.
33. Псалми LXXVII 71. - Давид, творац псалма, одликовао се великим песничким даром, певао је као пастир на паши, а затим и на царском двору.

34. III књига о царевима XVII 1.
35. III књига о царевима XVII 17-24.
36. IV књига о царевима I 9-14.
37. III књига о царевима XVIII 20-40.
38. IV књига о царевима II 11. Илија је био са Мојсијем највећи пророк.
39. IV књига о царевима II 9.
40. Милот - melote - овчији кожух, IV књига о царевима II 13.
41. Гнусоба - љага. Црквени оци су славили мучеништво као велику снагу очишћења.
42. Силвестар I, свети папа, 314-335. За његово време сазван је Први васељенски сабор у Никеји 325. год. на коме је "аријанство" званично осуђено као јерес.
43. Арија - вођа јеретичког покрета "аријанство".
44. I Мојсијева XIV 18.
45. Дамас I, папа 366-384.
46. Цар Теодосије I, 379-395.
47. Македоније, цариградски патријарх, један од присталица "несторијанства" у каснијој епоси (495-511).
48. Келестин, папа 422-432. Кирил, александријски патријарх 412-444.
49. Несторије, цариградски патријарх, зачетник једне нове јереси, "несторијанства", која је осуђена у Ефесу на III васељенском сабору (431).
50. Лав I - Велики папа 440-461. Анатолије -

цариградски патријарх 449-458.

51. Цар византијски, 450-457.

52. У Халкидону је био Четврти васељенски сабор 451. Јефтихије - присталица "монофизитизма", нове јереси; деловао је у Цариграду.

53. Јустин - цар 518-527, али се овде ради о Јустинијану I, 527-565, који је сазвао овај - Пети васељенски сабор 553; Вигилије - папа 537-555.

54. Агатон, папа 678-681.

55. Константин IV, 668-685.

56. Шести васељенски сабор у Цариграду 680-681.

57. Теодор Фарански, синајски монах, Сергије и Пир те Кир патријарх Александријски 630/631. и 643/644, Хонорије I, римски папа 625-638, и Макарије, патријарх антиохијски 681. - јеретици осуђени на Шестом васељенском сабору.

58. I Павлова Тимотију II 4.

59. Из Григоријева говора XXI 4.

60. I Павлова Коринћанима IX 22.

61. Говор Григорија Богослова XXI 6.

62. Матеј XXII 16, Марко XII 14 и др.

63. Познато је било да су Солунска браћа добро познавала словенски.

64. I Петрова II 17.

65. Папа.

66. Тако је назвао Константин противнике, а

папа је, признавши словенску службу, самим тим осудио њене противнике.

67. Тријезичник је био епископ Формос. У Бугарској 866. и 867. он се строго придржавао латинскога обреда потискујући византијске црквене обичаје.

68. Јован IX 4.

69. Олимп.

70. Лука II 14.

71. Јаков II 26.

72. Павлова Титу I 16.

73. Службени назив византијског цара.

74. Псалми CXVI 1.

75. Апостолска дела II 11 и 4.

76. II Павлова Тимотију IV 3-4.

77. Матеј VII 15-16.

78. По старој традицији Андроник је један од седамдесеторице Христових ученика (Лука X 1), а затим епископ у Срему.

79. Грчки - *misokallos daimon* - игра велику улогу у византијским легендама, а среће се у литератури IV века.

80. Јован VIII 44.

81. Псалми CXVIII 46.

82. Методије се вратио у Панонију. Немци су уклонили кнеза Коцеља и 874. год. у Панонији је завладао немачки гроф Арнулф, а Методије је тада прешао у Моравску.

83. Адалвин (Салзбург) 873; Херманрик 870. (посавски); Ано (фризински) 875.

84. Методије је био 870. постављен за панонског и моравског епископа; Моравска је припадала панонској епископији.

85. Преписивач, који је био из источнословенских крајева додао је служба да би боље објаснио шта значи западнорловенска реч миса.

86. У тексту нема: наводимо место Сватоплуков што је према Миклошићу испало из текста.

87. Псалми I 4. Пророк Исаија XLI 16.

88. IV Мојсијева XVI 12-33.

89. Сино-отачке - то је западна догма о изласку Светога духа од Оца и Сина.

90. Писмо папе Јована VIII 886. у коме поставља Методија за архиепископа свих словенских земаља.

91. I Мојсијева XXVII 24. IV Мојсијева XXII 6. и др.

92. Приче Соломунове XXI 1.

93. II Павлова Коринћанима XI 26-27.

94. I Петрова V 7.

95. Од марта до октобра је осам месеци, а не шест; грешка је настала јер ћирилско "дз" има бројну вредност 6, њему одговара глагољско слово "дз" са бројном вредношћу 8.

96. Тајно узношење - *anaphora mystike* - *oblatio*

mystica - маша.

97. 26. октобар је дан светог Димитрија, заштитника Солуна и Срема.

98. Ordo ecclesiasticus - Солунска браћа су превела најпотребније књиге за богослужење наведене у почетку XV главе Ћириловог житија, као и на овом месту.

99. Приче Соломунове X 19.

100. Псалми LXII 12.

101. II Павлова Тимотију IV 7-8.

102. Приче Соломунове IV 10.

103. Приче Соломунове V 16; X 17 и др.

104. Лука XXIII 46, Псалми XXX 6.

105. Дела апостола XIII 36; Пророк Данило XIII 65 и др.

106. I Павлова Коринћанима IX 22.

